

स्थानीय राजपत्र

हुप्सेकोट गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: (४), संख्या ३, हुप्सेकोट, मंसिर २१ गते आइतबार, २०७७ साल

भाग २

हुप्सेकोट गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,
इयालबास, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व),
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

नेपालको संविधान बमोजिम हुप्सेकोट गाउँपालिकाको गाउँसभाले बनाएको तल उल्लेखित
बमोजिमको निर्देशिका सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

हुप्सेकोट गाउँपालिकाको क्षेत्रभिन्न टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी

निर्देशिका-२०७७

हुप्सेकोट गाँउपालिकाको क्षेत्रभिन्न टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी
निर्देशिका, २०७७

प्रस्तावना :

स्थानीय रूपमा उपलब्ध श्रम, सीप र साधन श्रोत तथा अवसरहरूलाई उपयोग गर्न शहरी तथा ग्रामीण समाजको परिष्करण तथा समाजको अधिकतम परिचालन गरी सामाजिक अन्तर सम्बन्धलाई सुदृढीकरण गर्दै समुदायको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, मानव संसाधन तथा संस्थागत विकासका अभियानहरूलाई परिपूरक, परिपोषक बनाई गरिबी निवारणको प्रयासमा ठोस योगदान पुर्याउनका लागि तोकिएको भौगोलिक क्षेत्रभिन्न बसोबास भएका घरधुरी परिवार समेटी 'एक परिवार एक सदस्य' को अवधारणामा टोलका जनसमुदायहरू संगठित भई गाँउको समग्र विकास कार्यमा सहभागिता, सहकार्य, सहयोग अभिवृद्धि गर्नका लागि वडा मातहत गठन तथा स्थापना भएका टोल विकास संस्थाहरूको भूमिकालाई थप प्रभावकारी बनाउन तथा सही तरिकाले समन्वय व्यवस्थापन गर्न वाञ्छनीय भएकोले हुप्सेकोट गाँउपालिकाको गाँउ कार्यपालिका बाट यो "टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि २०७७" पारित गरिएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(क) यो कार्यविधिको नाम "टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७७" रहने छ।

(ख) यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

(क) "गाँउपालिका" भन्नाले हुप्सेकोट गाँउपालिकालाई जनाउने छ ।

(ख) "कार्यालय" भन्नाले हुप्सेकोट गाँउपालिकाको गाँउ कार्यपालिकालाई जनाउने छ ।

(ग) "प्रमुख " भन्नाले हुप्सेकोट गाँउपालिकाको प्रमुखलाई जनाउने छ ।

(घ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले हुप्सेकोट गाँउपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई जनाउने छ ।

(ङ) "समन्वय समिति" भन्नाले गाँउ स्तरमा गठन भएको टोल विकास संस्था समन्वय समितिलाई जनाउने छ।

(च) "टोल विकास संस्था" भन्नाले शहरी तथा ग्रामीण समाज परिचालन प्रक्रिया मार्फत टोलको संस्थागत, सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न तोकिएको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका गाँउपालिकाको शहरी क्षेत्रमा कम्तीमा १५० घरधुरी र ग्रामीण क्षेत्रमा कम्तीमा १०० घरधुरी परिवार समेत एक परिवार एक सदस्यको गठन भई हुप्सेकोट गाँउपालिकामा दर्ता भएको सामुदायिक संस्थालाई जनाउने छ।

(छ) "बचत" भन्नाले टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूले पछि फिर्ता हुने गरी नियमित रूपमा टोल विकास संस्थामा जम्मा गरेको रकमलाई जनाउने छ। साथै विशेष भूगोल र समुदाय रहेको बस्तीको हकमा वडा समितिको सिफारिसमा गाँउपालिकाले तोके बमोजिम घरधुरी संख्या रहेको संस्थालाई समेत जनाउदछ।

(ज) "बचत कोष" भन्नाले टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूले पछि फिर्ता हुने गरी जम्मा गरेको रकम जम्मा गरिने कोषलाई जनाउने छ।

३. गाँउ स्तरीय समन्वय समिति गठन, उद्देश्य र काम कर्तव्य अधिकार:

१. समन्वय समिति गठन: गाँउ स्तरमा देहायबमोजिमको टोल विकास संस्था गाँउ समन्वय समिति गठन गरिने छ।

(क) गाँउपालिकाको उपाध्यक्ष - संयोजक

(ख) प्रमुखले तोकेको कार्यपालिका सदस्य - सदस्य

(ग) सबै टोल विकास संस्थाका अध्यक्षहरूबाट छनौट भएको टोल विकास समितिको अध्यक्ष - सदस्य

(घ) जेष्ठ नागरिक मंचको गाँउ संयोजक - सदस्य

(ङ) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गाँउ स्तरीय मंचको संयोजक - सदस्य

(च) महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका गाँउ स्तरीय संयोजक- सदस्य

(छ) बाल क्लबको गाँउ स्तरीय संयोजक -सदस्य

(ज) एकल महिला संजालको (गाँउ स्तरीय समिति गठन भएको अवस्थामा) अध्यक्ष -सदस्य

(झ) वडा अध्यक्ष मध्येबाट अध्यक्षले तोकेको वडा अध्यक्ष -सदस्य

(ञ) सामाजिक विकास शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

आवश्यकता बमोजिम संघ संस्थाका प्रतिनिधि तथा विषय सँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई आमन्त्रण गर्न सकिने छ।

२. समन्वय समिति गठनको उद्देश्य: समन्वय समिति उद्देश्य देहायबमोजिम हुनेछ:

(क) सामुदायिक संस्थाको रूपमा कार्य गरिरहेका टोल विकास संस्थाहरूको संस्थागत क्षमता विकास गरी स्थानीय स्तरमा संचालन गरिने सामाजिक, आर्थिक, भौतिक विकासका समग्र अभियानहरूमा सक्रिय सहभागिताको लागि समन्वयात्मक नेतृत्व प्रदान गर्ने ।

(ख) टोल विकास संस्थाहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रमा संचालन गरेका गरिबी न्यूनीकरण, सुशासन, संस्थागत दिगो विकास, वातावरण संरक्षण, सामाजिक उत्थान, जन चेतना अभिवृद्धि तथा पूर्वाधार सुधार र निर्माणको क्रममा प्राप्त अनुभवहरूबाट एक आपसमा लाभान्वित हुन सम्बन्धित सूचना, सल्लाह र सुझाव आदान प्रदान गर्ने।

(ग) गाँउपालिका र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी टोल विकास संस्थाहरूको संस्थागत विकास, क्षमता अभिवृद्धि एवं सामाजिक तथा आर्थिक सम्बृद्धिसँग सम्बन्धित विविध कृयाकलापहरू संचालन गर्ने ।

(घ) गाँउपालिकाको समग्र विकासमा टोल विकास संस्थाहरूलाई सक्रिय बनाई प्रभावकारी परिचालन गर्ने।

(ङ) समुदायमा संचालन गरिने सामाजिक, आर्थिक तथा भौतिक पूर्वाधार समेतका समग्र अभियान तथा कार्यक्रमहरू संचालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।

३. समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:

(क) समन्वय समितिको नियमित बैठक छ महिनामा १ पटक र आवश्यकता अनुसार कुनै पनि समयमा बस्न सक्ने छ ।

(ख) स्थानीय श्रोत, साधन र क्षमतामा आधारित सामाजिक तथा आर्थिक उद्यमशिलतालाई बढवा दिन हुप्सेकोट गाँउपालिका तथा टोल विकास संस्था बिच समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्नु पर्नेछ ।

- (ग) समन्वय समितिले गाँउपालिका, वडा कार्यालय तथा टोल विकास संस्थाहरूसँग समन्वय गरी गाँउपालिकाको कार्यक्रम तथा योजना प्रक्रियामा सहयोग तथा समन्वय गर्नेछ ।
- (घ) समन्वय समितिले टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूको हित हुने सामाजिक-आर्थिक विकासका क्रियाकलापहरू सहभागिता मूलक ढङ्गबाट कार्यान्वयन गर्न टोल विकास संस्थाहरूलाई सहयोग तथा समन्वय नीतिगत रूपमा गर्नेछ ।
- (ङ) समन्वय समितिले टोल विकास संस्थाहरूको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, मानव संसाधन तथा दिगो संस्थागत विकासमा आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- (च) टोल विकास संस्थाहरू बिच सहकार्य, समन्वय बढाउने, समस्याहरूको समाधानका उपायहरू सुझाउने ।
- (छ) वडा भित्रका सबै बस्ती घरधुरीहरूलाई समेटि टोल विकास संस्थामा आबद्ध गराउने । टोल विकास संस्थाहरूको सिमा क्षेत्रलाई भौगोलिक तथा जनसंख्या (घर/परिवार) का आधारमा आवश्यकता र उपयुक्तता हेरी थप/घट/समाहित (Merge) समेत गरी समायोजन गर्न सिफारिस गर्ने ।
- (ज) गाँउपालिकाद्वारा प्रदान गरिने सेवा सुविधा टोल विकास संस्था मार्फत सदस्यहरूको घर दैलो सम्म पुर्याउन पहुँच बढाउन प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि पहल गर्ने ।
- (झ) समन्वय समितिले आवश्यकता अनुसार उप समिति गठन गरी कार्य गर्न गराउन सक्ने छ ।
- (ञ) गाँउ सभा तथा गाँउ कार्यपालिकाका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने/गराउने ।
- (ट) कर, शुल्क, दस्तुर समेतका स्रोतका दायरा फराकिलो बनाउँदै असुली एवं संकलन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन गाँउपालिका, वडा र टोल विकास संस्था बिच साझेदारी र सहकार्यमा पहल गर्ने ।

४. वडा स्तरीय समन्वय समिति गठन तथा काम कर्तव्य:

१. वडा स्तरीय समन्वय समिति: वडामा क्रियाशिल टोल विकास समितिहरूको काय सहजीकरण, समन्वय र उत्प्रेरित बनाई राख्नका साथै सामाजिक सचेतनाका माध्यमद्वारा वडालाई क्रियाशिल बनाई राख्न ४ महिनामा एक पटक बैठक बस्ने गरी पाँच सदस्यीय वडा स्तरीय समन्वय समिति रहनेछ ।

(क) वडा अध्यक्ष -संयोजक

(ख) वडामा क्रियाशिल टोल विकास समिति पदाधिकारी मध्ये एक - सदस्य

(ग) जेष्ठ नागरिकहरूको संजाल संयोजक (गठन भएको भएमात्र) - सदस्य

(घ) वाल संजाल संयोजक सदस्य - सदस्य

(ङ) वडाले तोकेको कर्मचारी - सदस्य सचिव

२. काम, कर्तव्य अधिकार

१. वडा स्तरमा समन्वय, सहजीकरण गर्ने कार्य,

२. गाँउपालिका सँग समन्वय,

३. वडास्तरका सामाजिक विषयहरू समाधान,

४. विकासात्मक, सचेतन मूलक कार्यहरूमा ऊर्जा भर्ने कार्य,

५. सरसफाइ, जीवनस्तर सुधार सम्बन्धी विषयहरूको नीतिगत व्यवस्थापकीय, कार्यगत सहजीकरण,

५. टोल विकास संस्थाको गठन, दर्ता नियमन सम्बन्धी व्यवस्था :

क) टोल विकास संस्थाको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. हुप्सेकोट गाँउपालिका क्षेत्रको शहरी/ग्रामीण बस्तीहरूको निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्रका टोल तहमा रहेका घर परिवारका सदस्यहरूबाट टोल विकास संस्थाको गठन गरिनेछ ।

२. पहिलो पटकका लागि टोल विकास संस्थाको व्यापक भेलाबाट टोल विकास समितिको कामलाई व्यवस्थित गर्न अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र आवश्यकता अनुसारका सदस्यहरू रहेको (७-११ सदस्य) एक टोल विकास कार्य समिति गठन हुनेछ। तर दोस्रो पटकको हकमा यस्तो कार्य समिति साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट पुनर्गठन हुनेछ । टोल विकास कार्य समितिको अवधि २ वर्षको हुनेछ। एक पटक अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव भएको व्यक्ति पुनः सोही पदमा लगतै दुई वर्षको अवधि व्यतीत नभई नियुक्त हुने छैन। कार्य समितिमा अध्यक्ष सचिव वा कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक जना अनिवार्य रूपमा महिला हुनु पर्नेछ ।

३. टोल विकास संस्था गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सम्पूर्ण घर धुरीलाई एक घर एक सदस्यको रूपमा समेट्नु पर्दछ । सो सम्भव नभए कम्तीमा ८० प्रतिशत घरधुरी सहभागी गराई टोल विकास संस्था गठन गरिनेछ । टोल विकास संस्थामा सहभागी भएका सदस्यहरूमध्ये कम्तीमा ५० प्रतिशत महिला आबद्ध गराउनु पर्नेछ ।

४. टोल विकास संस्थाको व्यवस्थापन ढाँचालाई स्पष्ट पार्न अनुसूची-१ मा उल्लेखित नमुना विधान का आधारमा टोल विकास संस्थाको विधान तयार गर्नु पर्नेछ ।

५. समन्वय र मेलमिलाप कायम गराउँदै सामाजिक ऐक्यवद्धता कायम गर्ने ।

(ख) टोल विकास संस्थाको दर्ता सूचीकरण: टोल विकास संस्थाको दर्ता सूचीकरण देहाय बमोजिम हुनेछ:

१. टोल विकास संस्थाको बैठकमा सर्वसम्मत निर्णय गराई हुप्सेकोट गाँउपालिकामा दर्ता/सूचीकृत गर्नु पर्ने छ । टोल विकास संस्थालाई गाँउपालिकामा दर्ता/सूचीकृत गर्दा पेश गर्ने निवेदनको नमुना अनुसूची-२ मा उल्लेख गरिएको छ । टोल विकास संस्थाबाट निर्णय गरी दर्ताका लागि निवेदन पेश गरेमा हुप्सेकोट गाँउपालिकाले अनुसूची- ३ बमोजिमको टोल विकास संस्था दर्ता प्रमाण-पत्र प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

२. टोल विकास संस्थाले यस कार्यविधि बमोजिमका उद्देश्य विपरीत कुनै काम गरेमा वा प्रचलित कानूनले गर्न नपाउने कार्य गरेमा गाँउपालिकाले टोल विकास संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ । दर्ता खारेज भएपछि सो स्थानमा नयाँ टोल विकास संस्था गठन हुनेछ ।

(ग) टोल विकास संस्थाको कार्य समितिको बैठक: टोल विकास संस्थाको कार्य समितिको बैठक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ:

१. टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूको हित, सहयोग एवं समन्वयका लागि टोल विकास संस्थाको कार्य समितिको बैठक महिनामा कम्तीमा १ पटकमा नघट्ने गरी बस्नेछ ।

२. समितिको बैठकमा सामाजिक परिचालक, वडा अध्यक्ष वडा सदस्यहरू र गाँउपालिकाका प्रतिनिधिहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

३. सचिवले संस्थाको बैठकको निर्णयहरू बैठक पुस्तिकामा लेखी प्रमाणित गराउनु पर्नेछ ।

(घ) टोल विकास संस्थाका कार्य समितिको पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार: टोल विकास संस्थाका कार्य समितिको पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

(१) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार

- १) संस्थाको नियमित बैठक बोलाउने, बैठकका लागि मिति, समय र स्थान तोक्ने ।
- २) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।
- ३) बैठकमा अनुशासनको पालन गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरू टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने ।
- ४) छलफल हुँदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।
- ५) निर्णयहरू लागू गर्ने र गर्न लगाउने ।
- ६) विकासको कार्यमा सबैलाई समेटेर नेतृत्व प्रदान गर्ने ।
- ७) संस्थाले आर्जन/प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
- ८) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा विधान बमोजिम बैठक बोलाउने ।
- ९) कार्यविधि बमोजिम अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) संस्थाको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) अध्यक्षको आदेशअनुसार बैठक बोलाउने ।
- २) एक तिहाइ सदस्यहले विशेष बैठकका लागि लिखित माग गरेमा विधान बमोजिम बैठक बोलाउने ।
- ३) छलफलका प्रस्तावहरू संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने र बैठकको निर्णय लेखी निर्णय प्रमाणित गराउने ।
- ४) संस्थाको क्रियाकलापको बारेमा सदस्यलाई जानकारी गराउने ।
- ५) तोकिएका अन्य कार्य गर्ने ।

३) संस्थाका कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) संस्थाको आम्दानी र खर्चको विवरण तयार गर्ने ।

- २) खर्चको लेखापरीक्षण गराउने ।
- ३) बैकमा खाता संचालन गर्दा संयुक्त रूपमा खाता संचालन गर्ने ।
- ४) संस्थाको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने ।

(४) संस्थाका सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) गाँउपालिकासँग भएको साझेदारी पत्रमा उल्लेखित शर्त अनुसार गर्नुपर्ने कामहरू गर्ने ।
- २) संस्थाको हिसाब-किताब जाँच गर्ने ।
- ३) संस्थाका पदाधिकारिहरूले गरेका कामको मूल्याङ्कन नियमित रूपमा गर्ने ।
- ४) आवश्यकता अनुसार संस्था संचालनमा लागि नीति, नियमहरू बनाउने र सो नियमहरू पालना भए नभएको हेर्ने ।
- ५) आवश्यकताअनुसार अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षहरूलाई सघाउने ।
- ६) तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

६. टोल विकास समितिहरूको आर्थिक व्यवस्थापन: संस्थाको आम्दानी, खर्च, नाफा, लेखा, लेखा परीक्षण लगायत आर्थिक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) टोल विकास संस्थाको आम्दानी:

- १) विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरू, विभिन्न सामुदायिक संस्था तथा व्यक्तिहरूबाट प्राप्त हुने सहायता र अनुदान ।
- २) टोल विकास संस्थाले आय मूलक कार्यहरू सञ्चालन गरी प्राप्त हुने आम्दानी ।
- ३) संस्थाको विकास निर्माणका लागि टोल विकास कोषको रूपमा टोल विकास संस्थाको आम्दानीको निश्चित प्रतिशत संस्थाको निर्णयानुसार छुट्टाउने रकम ।
- ४) संस्थाले अन्य स्रोतबाट जम्मा गरेको रकम ।

ख) खर्च:

- १) संस्थाको विकास निर्माणका लागि टोल विकास कोषको रकम संस्थाको निर्णयानुसार खर्च हुनेछ ।

२) संस्था संचालन, व्यवस्थापन र लेखापरीक्षणका लागि गर्नुपर्ने खर्चहरू टोल विकास संस्थाको नीति बमोजिम खर्च हुनेछ ।

ग) नाफा:

१) टोल विकास संस्थाले आर्जन गरेको आम्दानीबाट खर्च कटाई बाँकी रहेको रकम संस्थाको नाफा मानिनेछ ।

२) नाफा संस्थाको निर्णयअनुसार टोलको विकासका लागि खर्च गरिनेछ ।

घ) लेखा: संस्थाको लेखा देहाय बमोजिम हुनेछ :

(१) कोषाध्यक्षले सबै प्रकारको नगदी तथा जिन्सी आम्दानी, सम्पूर्ण विकास खर्चको विवरण, संस्थाको संचालन र व्यवस्थापनमा भएको प्रशासनिक खर्चहरूको स्पष्ट लेखा राख्नु पर्दछ ।

(२) कोषाध्यक्षले राखेको आम्दानी खर्चको हिसाब टोल विकास संस्थाको बैठकमा पेश गर्नु पर्दछ ।

ङ) लेखापरीक्षण: संस्थाको लेखापरीक्षण देहाय बमोजिम हुनेछ :

१) संस्थाले नियुक्त गरेको लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

२) आवश्यकताअनुसार नगरपालिकाले पनि संस्थाको आम्दानी खर्चको लेखापरीक्षण गर्न सक्ने गर्नेछ ।

३) संस्थाले आफ्नो वार्षिक लेखापरीक्षणको प्रतिवेदन बुद्धभूमि नगरपालिकामा समेत पेश गर्नुपर्ने छ ।

७. विविध:

(१) यो कार्यविधि प्रचलित नेपालको ऐन, नियमहरूसँग बाझिएमा बाझिएका बुँदाहरू स्वतः खारेज हुनेछन् ।

(२) यो कार्यविधि कार्यान्वयनको क्रममा कुनै बाधा अड्चन आएमा कार्यपालिकाको निर्णयले त्यस्ता बाधा फुकाइनेछ ।

कार्यविधिको दफा ५(क) ४(१) अनरूप

अनुसूची-१

हुप्सेकोट गाँउपालिका

टोल विकास संस्थाको विधान

प्रस्तावना :

स्थानीय रूपमा उपलब्ध श्रम, सीप र साधन तथा अवसरहरूलाई अधिकतम परिचालन गर्दै गाँउको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एक अर्काको परिपूरकको रूपमा विकसित गरी गरिबी न्यूनीकरणका प्रयासमा ठोस योगदान पुर्याउने, सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्ने तथा आफ्नो टोलको समग्र विकास गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न यो टोल विकास संस्था स्थापना गरी संचालन गर्न वाञ्छनीय भएकोले यो विधान बनाइएको छ ।

१. प्रारम्भिक :

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(क) यो विधान टोल विकास संस्थाको विधान हुनेछ ।

(ख) यो संस्थाको नाम हुनेछ ।

(ग) यो विधान..... टोल विकास संस्थाको साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

(घ) यस संस्थाको कार्यालय..... मा हुनेछ ।

(ङ) यस संस्थाको सिमाना देहाय बमोजिम हुनेछ:

पूर्व

पश्चिम

उत्तर

दक्षिण

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा :

१. 'संस्था' भन्नाले..... टोल विकास संस्थालाई सम्झनुपर्छ ।
२. 'विधान' भन्नाले टोल विकास संस्थाको विधानलाई सम्झनुपर्छ ।
३. 'साधारण सभा' भन्नाले संस्थाको साधारण सदस्यहरूको भेला सम्झनुपर्छ ।
४. 'समिति' भन्नाले टोल विकास संस्थाको कार्यसमिति सम्झनुपर्छ ।
५. 'बैठक' भन्नाले संस्थाको संयुक्त वा छुट्टाछुट्टै बैठक सम्झनुपर्छ ।
६. 'पदाधिकारी' भन्नाले कार्यसमितिका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र सदस्यहरूलाई जनाउँछ ।

३. संगठित संस्था हुने :

(क) संस्थाको आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ । साथै संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट कार्य गर्न सक्नेछ ।

(ख) संस्थाले चल-अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न सक्नेछ । तर संस्थाले आफ्नो अचल सम्पत्ति विक्री गर्न भने पाउने छैन । संस्था विगठन भए सो संस्थाको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति गाँउपालिका/वडा कार्यालयमा हस्तान्तरण हुनेछ ।

४. संस्थाका उद्देश्यहरू : संस्थाको संस्थागत, सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि देहाय बमोजिमको उद्देश्य हुनेछ :

(क) टोल स्तरमा सक्षम र दिगो स्वायत्त संस्थाको विकास गर्ने ।

(ख) टोलका व्यक्तिहरूको आयमा वृद्धि गर्ने कार्यक्रमको संचालन गरी गरिबी न्यूनीकरणमा मद्दत पुर्याउने ।

(ग) स्थानीय स्तरको विकास प्रक्रियालाई दिगो र आत्मनिर्भर बनाउन स्थानीय स्तरको समुदायको व्यक्तिहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा टेवा पुर्याउने ।

(घ) संस्थालाई सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियामा सक्रिय सहभागी बनाउने ।

(ङ) सरसफाइ, सचेतना, विकासमा समन्वय र गाँउपालिकाले बडामा जिम्मा दिएमा स-साना निर्माण जन्य कार्यहरूका साथै सुधारात्मक कार्यहरू

५. टोल विकास कार्य समितिको गठन: टोल विकास कार्य समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) गाँउपालिकाका नगरोन्मुख बस्तीहरू तथा ग्रामिणस्तरमा निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्रका टोल तहमा रहेका घर परिवारका सदस्यहरू समेटी टोल विकास संस्थाको गठन गरिनेछ ।

(ख) पहिलो पटकका लागि टोल विकास संस्थाको व्यापक भेलाबाट अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र आवश्यकता अनुसारका सदस्यहरू रहेको एक टोल विकास कार्य समिति गठन हुनेछ । दोस्रो पटकको हकमा यस्तो कार्य समिति साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट पूर्णगठन हुनेछ । टोल विकास कार्य समितिको अवधि २ वर्षको हुनेछ । एक पटक अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव भएको व्यक्ति पुनः सोही पदमा लगत्तै दुई वर्षको अवधि व्यतीत नभई नियुक्त हुने छैन । कार्य समितिमा कम्तीमा ५० प्रतिशत सदस्यहरू र अध्यक्ष वा कोषाध्यक्षहरू मध्ये कुनै एक जना अनिवार्य रूपमा महिला रहेनेछन् ।

(ग) टोल विकास संस्था गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सम्पूर्ण घर धुरीलाई समेटिने छ । यदि सो सम्भव नभए कम्तीमा ८० प्रतिशत घरधुरी सहभागी गराई टोल विकास संस्था गठन गरिनेछ । टोल विकास संस्थामा सहभागी भएका सदस्यहरूमध्ये कम्तीमा ५० प्रतिशत महिला आबद्ध गराइनेछ ।

६. संस्थाका कार्यहरू : टोल विकास संस्थाका कार्यहरू देहाय बमोजिम हुनेछन् :

१. प्रत्येक टोल स्तरमा सम्भव भएसम्म सबै घर परिवार सहभागी भएको टोल विकास संस्था गठन गर्ने ।

२. संस्थाका सदस्यहरूलाई उद्यमशीलतातर्फ अग्रसर गराउन आवश्यक पहल गर्ने तथा सोही बमोजिमका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

३. टोलमा आइ परेका समस्याहरू समाधान गर्न एक अर्कामा भाइचारा सम्बन्ध कायम गरी सभ्य समाजको सिर्जना गर्ने ।

४. उपलब्ध स्रोतको समुचित परिचालन गर्दै टोलको समग्र विकासका लागि टोल विकास योजना बनाउने ।

५. अशिक्षा, अन्धविश्वास, बाल विवाह, बहु विवाह, कुरीति जस्ता सामाजिक समस्याका बारेमा सम्पूर्ण टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूलाई चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

६. आफ्नो टोल तथा सार्वजनिक स्थलमा वृक्षारोपण गर्ने,

७. आफ्नो वडा तथा टोललाई वातावरण मैत्री तथा वाल मैत्री बनाउने विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
८. टोलमा बसोबास गर्ने बासिन्दाका बीचमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायतका सामाजिक सरोकारका विषयहरूमा विभिन्न चेतना मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
९. वातावरण मैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरूको टोलमा कार्यान्वयन गर्ने र नगरपालिका वडा कार्यालयलाई सो सूचक कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
१०. आफ्नो टोल वस्तिलाई नमुना वस्तीको रूपमा विकास गर्न सहयोग गर्ने, हरित गाउँ/शहर, उज्यालो गाउँ/शहर सफा गाउँ/शहर र सम्पन्न तथा सभ्य गाउँ शहर स्थापना अभियानमा सहयोग गर्ने ।
११. आफ्नो क्षेत्रमा भवन संहिता तथा मापदण्डको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।
१२. पूर्ण साक्षर, पूर्ण खोप, पूर्ण घटना दर्ता ODF FOLLOW सम्बन्धी कार्यक्रम आदी अभियानमा सहयोग गर्ने ।
१३. टोलमा रहेका सार्वजनिक, पर्ति, ऐलानी आदी जग्गाको संरक्षणमा नगरपालिका वडा कार्यालयलाई सहयोग गर्ने ।
१४. संस्थाको अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष तथा सचिवको चयन सर्वसम्मतिमा वा सो नभएमा बहुमतमा गर्ने ।
१५. गाँउपालिका/ वडा कार्यालयलाई राजस्व परिचालनमा सहयोग गर्ने ।
१६. गाँउपालिका / वडा कार्यालयलाई सँग भएको समझदारी अनुसारका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

७. सदस्यता: संस्थामा सदस्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) यस विधानको उद्देश्य बमोजिम संस्था प्रति श्रद्धा र निष्ठा राखी विधानलाई स्वीकार गर्ने स्थानीय टोल बासी यस संस्थाको सदस्य हुनेछ ।

(ख) सदस्य बन्न इच्छुक नयाँ टोल बासीलाई संस्थाले तोके बमोजिम संस्थामा दरखास्त दिएमा तोकिएको शुल्क लिई सदस्यता प्रदान गरिनेछ ।

(ग) सदस्यहरूबाट वार्षिक रूपमा लिइने शुल्क नगरपालिकाले तोके भन्दा बढी हुने छैन ।

८. सदस्यता नरहने: देहायको अवस्थामा सदस्य रहने छैन :

(क) सदस्यको मृत्यु भएमा ।

(ख) सदस्यले दिएको सदस्यता परित्यागको लिखित निवेदन संस्थाले स्वीकृत गरेमा ।

तर संस्थाको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा साधारण सभामा पेश गर्ने र साधारण सभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(ग) सदस्यता शुल्क नतिरेको वा संस्थाको निर्णय पालन नगरेमा संस्थाले निर्णय गरी सम्पूर्ण सदस्यलाई जानकारी गराएमा ।

(घ) संस्थालाई हानी नोक्सानकी हुने कार्य गरेमा वा नैतिक पतन, आर्थिक अनियमितता वा भ्रष्टाचार गरेको अभियोग प्रमाणित भई सजाय पाएको कारण देखाई संस्थाले सदस्यताबाट हटाउने निर्णय गरेमा ।

तर सम्बन्धित सदस्यहरूलाई सफाई दिने अवसरबाट वञ्चित गरिने छैन । यस सम्बन्धी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार साधारण सभाको हुनेछ ।

(ङ) नेपालको प्रचलित कानूनको निषेध गरेको कार्य गरेमा ।

(च) बसाई सराई गरी सपरिवार अन्यत्र गएमा ।

९. संस्था गठन एवं कार्य संचालन विधि: संस्थाको गठन एवं कार्य संचालन विधि देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका व्यक्तिहरूको सर्वसम्मत निर्णयबाट टोलको क्षेत्र निःक्रयोल गरेपछि त्यस टोलभित्र बसोबास गर्ने अधिकांश घर धुरीहरूको उपस्थितिमा संस्था गठन गरिनेछ ।

(ख) टोल विकास संस्था गठन गर्न उपस्थित भएका व्यक्तिहरूले गरेको सर्वसम्मत निर्णयको आधारमा एक-एक जना अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव र अन्य घर धुरीहरू सदस्य हुनेछन् ।

(ग) संस्थामा कम्तीमा ५० प्रतिशत महिला सदस्य रहनेछन् । अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव मध्ये कम्तीमा १ जना महिला हनेछ ।

१०. संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार: संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछन् :

(क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) संस्थाको नियमित बैठक बोलाउने ।
- २) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।
- ३) बैठकमा अनुशासनको पालन गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरू टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने
- ४) छलफल हुँदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।
- ५) निर्णयहरू लागू गर्ने र गर्न लगाउने ।
- ६) सचिव र कोषाध्यक्षलाई आवश्यकताअनुसार सहयोग पुर्याउने ।
- ७) संस्थाले आर्जन/प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
- ८) आवश्यक कार्यमा संस्थाको प्रतिनिधिहरू गर्ने वा गराउने ।
- ९) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा सबै सदस्यको सहमतिमा बैठक बोलाउने ।

(ख) संस्थाको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) अध्यक्षको आदेशअनुसार बैठक बोलाउने ।
- २) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।
- ३) एक तिहाइ सदस्यहरूले विशेष बैठकका लागि लिखित माग गरेमा विशेष बैठक बोलाउने ।
- ४) बैठक पुस्तिकामा उपस्थित गराउने ।
- ५) छलफलका प्रस्तावहरू संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने र बैठकको निर्णय प्रमाणित गराउने ।
- ६) संस्थाका क्रियाकलापका बारेमा सदस्यलाई जानकारी गराउने ।
- ७) तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(ग) संस्थाका कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- १) संस्थाले गरेको आर्थिक कारोबारको लेखापरीक्षण गराउने ।
- २) बैकमा संयुक्त रूपमा खाता संचालन गर्ने ।
- ३) अन्य सदस्यहरूसँग समन्वय राखी सहयोग लिने दिने ।

४) संस्थाको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने।

(घ) संस्थाका सदस्यहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) गाँउपालिका/गाउँ विकास समितिसँग भएको साझेदारी पत्रमा उल्लेखित सर्तअनुसार गर्नुपर्ने कामहरू गर्ने।

२) संस्थाको हिसाबकिताब चेक गर्ने।

३) संस्थाका पदाधिकारिहरूले गरेका कामको मूल्याङ्कन नियमित रूपमा गर्ने।

४) संस्था संचालनमा लागि आवश्यकताअनुसार नीति बनाउन सहयोग गर्ने।

५) बैठकमा उपस्थित भई प्रत्येक छलफलमा भाग लिने।

११. साधारण सभाको गठन र कार्य प्रणाली: साधारण सभाको गठन र कार्य प्रणाली देहाय बमोजिम हुनेछ :

१) संस्थाको सम्पूर्ण सदस्यहरू रहेको एक साधारण सभा हुनेछ।

२) साधारण सभाको अध्यक्षता संस्थाको अध्यक्षले गर्नेछ। निजको अनुपस्थितिमा संस्थाको सचिव र निजको पनि अनुपस्थितिमा संस्थाको जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ।

३) साधारण सभा संस्थाको सर्वोच्च निकाय हुनेछ।

१२. साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार: साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) संस्थाको साधारण सभाको सल्लाह प्राप्त गर्न उचित देखि पेश भएका विषयमा सल्लाह दिने।

(ख) लेखापरीक्षक नियुक्ति गर्ने।

(ग) संस्थाको लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन पारित गर्ने।

(घ) कार्य समितिलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने।

(ङ) कार्य समिति सम्बन्धमा भएका उजुरी पुनरावेदन सुत्रे र निर्णय दिने।

(च) संस्थाको विधान संशोधन गर्ने।

(छ) आवश्यकता अनुसार सल्लाहकारको मनोनयन गर्ने ।

ज) संस्थाको वार्षिक कार्य योजना स्वीकृत गर्ने ।

१३. आर्थिक व्यवस्था: (१) संस्थाको देहायबमोजिम आर्थिक स्रोत हुनेछ :

(क) सदस्यताबाट प्राप्त शुल्क ।

(ख) सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान ।

(ग) संस्थाको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त हुने आय वा पुरस्कार ।

(घ) अन्य आम्दानी ।

(२) प्रत्येक असार मसान्तमा लेखा तयार गरी परीक्षण पश्चात् विवरण साधारण सभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी संस्थाको हुनेछ ।

(३) संस्थाको नाममा प्राप्त वा खरीद चल-अचल सम्पत्तिको परिचालन र प्रयोग तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१४. कार्यसमिति तथा पदाधिकारीको राजीनामा

(क) समितिका सदस्यहरूले आफ्नो पदबाट राजीनामा दिन चाहेमा अध्यक्ष समक्ष दिन सक्नेछन् ।

(ख) अध्यक्षले आफ्नो राजीनामा सचिवमार्फत संस्थाको बैठकमा पेश गर्नुपर्ने छ र सो उपर संस्थाले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१५. कार्य समितिलाई अविश्वासको प्रस्ताव

कार्य समितिका अध्यक्ष एवं पदाधिकारीहरू उपर अविश्वास लागे यथोचित कारण देखाई संस्थाका ६०% सदस्यहरूले विशेष साधारण सभा राखी अविश्वासको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ। अविश्वासको प्रस्ताव उपर छलफल गरी हुने निर्णयमा बहुमतलाई भन्दा सर्वसम्मतलाई बढी जोड दिइनेछ ।

१६. विविध

(क) विधान संशोधन गर्नुपर्ने भएमा कार्य समितिले स्वीकृत गरेपछि साधारण सभामा पेश गरिनेछ । साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरूको दुई तिहाइ बहुमतले विधान संशोधन हुनेछ ।

(ख) प्रचलित ऐन, नियमहरूसँग बाझिएका बुँदाहरू हदसम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।

कार्यविधिको दफा ५ (ख) (१) अनुरूप

अनुसूची-२

टोल विकास संस्थालाई गाँउपालिकामा दर्ता गर्ने

निवेदनको नमुना

मिति

श्रीमान् प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ज्यू,

हुप्सेकोट गाँउपालिका

विषय : टोल विकास संस्था दर्ता गरि दिने सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा यस गाँउपालिकाको वडा नं... को टोलमा गठन गरिएको टोल विकास संस्थालाई..... गाँउपालिका कार्यालयमा दर्ता/सूचीकृत गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु। यस..... टोल विकास संस्थाको क्षेत्र निम्न उल्लेखित चार किल्ला भित्र सीमित रहनेछ ।

पूर्व सिमाना:

पश्चिम सिमाना

उत्तर सिमाना :

दक्षिण सिमाना .:

अध्यक्षको नाम :

टोल विकास संस्थाको नाम :

ठेगाना :

कार्यविधिको दफा ५(ख) (१) अनुरूप

अनुसूची ३

हुप्सेकोट गाँउपालिका

गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय इयालवास,

नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)

प्रमाण-पत्र

हुप्सेकोट गाँउपालिका वडा नं..... स्थित मा गठन भएकोटोल विकास संस्थालाई यस कार्यालयमा मिति..... मा दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ।

यस गाँउपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, सुशासन लगायतका क्षेत्रमा यस टोल विकास संस्थाको सहभागिताको अपेक्षाका साथै उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गाँउपालिका उपाध्यक्ष

क्र.स	नवीकरण गरिएको आ. ब	नवीकरण दस्तुर तथा नम्बर	कार्यालयको तर्फ बाट अधिकार प्राप्त अधिकारीको हस्ताक्षर	कैफियत

प्रमाणिकरण मिति: २०७७/०८/१९

राजपत्रमा प्रकाशित: २०७७/०८/२१

आज्ञाले

कृष्ण सापकोटा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत